

Wnioski z konferencji naukowej na temat: Przebudowa lasów w Polsce – teoria i praktyka

8 lutego 2006 r. odbyła się w Poznaniu I Krajowa Konferencja Naukowa pt. Przebudowa lasów w Polsce – teoria i praktyka. Konferencja została zorganizowana przez Katedrę Urządzania Lasu Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu przy współudziale Polskiego Towarzystwa Leśnego, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w Warszawie oraz Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu.

Na podstawie wygłoszonych referatów oraz dyskusji Komisja Wniosków w składzie:

- 1) dr inż. Stanisław Zajączkowski – przewodniczący,
- 2) mgr inż. Marian Czuba,
- 3) mgr inż. Wojciech Fonder,
- 4) prof. dr hab. Konrad Magnuski,
- 5) prof. dr hab. Ryszard Miś,
- 6) prof. dr hab. Stanisław Miścicki,
- 7) prof. dr hab. Krystyna Przybylska,
- 8) mgr inż. Waldemar Szychowiak,

przedstawia następujące stwierdzenia i wnioski:

- ✚ Przebudowa lasów w Polsce – prowadząca do poprawy stabilności lasów oraz pełniejszego wykorzystania możliwości siedlisk leśnych – nabiera coraz większej wagi. Wynika to zarówno z dokładnego rozpoznania stanu lasu, w tym również siedlisk leśnych, jak również z bardziej precyzyjnego definiowania i określania celów gospodarki leśnej. Wiele dokumentów, w tym Polityka leśna państwa, wskazuje na duże potrzeby w zakresie przebudowy drzewostanów (niespełniających celów gospodarki leśnej), szacowane w PGL Lasy Państwowe na około 300-500 tys. ha.
- ✚ Stosunkowo duże potrzeby w zakresie przebudowy lasów w PGL Lasy Państwowe oraz nierozpoznane jeszcze potrzeby w lasach niepaństwowych wymagają wypracowania kompleksowych, pełniejszych niż dotychczas rozwiązań, szczególnie dotyczących zagadnień urzędzeniowych, hodowlanych i ekonomicznych. Racjonalna przebudowa lasu wiąże się bowiem z właściwym jej zaplanowaniem również na etapie prac urzędzeniowych, a następnie jej prawidłową, z hodowlanego punktu widzenia, realizacją w dostosowaniu do możliwości finansowych PGL Lasy Państwowe.
- ✚ Aktualnie obowiązujące uregulowania Instrukcji urządzania lasu dotyczące tworzenia gospodarstwa przebudowy na etapie prac urzędzeniowych, przewidujące zaliczanie do niego tylko drzewostanów, w których przebudowa za pomocą cięć rębnych ma być realizowana w najbliższym 10-leciu, są niewystarczające i powinny ulegać rozszerzeniu, odpowiednio do rozwoju nauki i praktycznego doskonalenia gospodarki leśnej.
- ✚ Dotychczasowe propozycje dotyczące gospodarstwa przebudowy wypracowane przez naukę należy traktować jako rozwiązania wstępne. System regulacji użytkowania rębnego w gospodarstwie przebudowy, opracowany w Katedrze Urządzania Lasu AR w Poznaniu, wdrożony w Leśnym Zakładzie Doświadczalnym Siemianice, może być wykorzystywany przy przygotowywaniu materiałów do dyskusji na Komisjach Techniczno-Gospodarczych. W systemie

tym o wielkości gospodarstwa przebudowy w dużej mierze decydują możliwości realizacyjne nadleśnictwa.

- ✚ Pilna jest potrzeba opracowania sposobów określania terminu rozpoczęcia przebudowy w drzewostanach bliskorębnych, rębnych i starszych z uwzględnieniem ich potencjału produkcyjnego oraz oczekiwanych korzyści lub strat z racji podjęcia lub zaniechania przebudowy danego drzewostanu. Celowe jest przy tym wykorzystanie wyników badań realizowanych na Wydziale Leśnym SGGW oraz w Instytucie Badawczym Leśnictwa w Warszawie, a dotyczących m.in. wykorzystania bieżącego przyrostu miąższości lub wartości drzewostanu przy ustalaniu pilności przeznaczania ich do przebudowy.
- ✚ Duże znaczenie mają kryteria zaliczania drzewostanów do gospodarstwa przebudowy, a szczególnie stopień zgodności składu gatunkowego z gospodarczym typem drzewostanu. W celu zmniejszenia ryzyka przedwczesnego zakwalifikowania drzewostanu do przebudowy, z większą elastycznością należy podchodzić do ustalanej – z reguły arbitralnie – lasotwórczej roli poszczególnych gatunków drzew. Istnieje także potrzeba szerszego wykorzystywania w praktyce procesów sukcesyjnych oraz możliwości nakładania się generacji drzewostanu, a także konieczność zwracania większej uwagi na gatunki wczesnych stadiów sukcesji, dysponujących szerszą amplitudą ekologiczną, co powinno prowadzić do przyjmowania szerszego – niż to wynika z Zasad hodowli lasu – dopuszczalnego wachlarza składów gatunkowych w ramach poszczególnych typów siedliskowych lasu w celu rozproszenia ryzyka hodowlanego.
- ✚ Większą niż dotychczas wagę przy kwalifikowaniu drzewostanów do przebudowy (a w konsekwencji również do gospodarstwa przebudowy) należy przywiązywać do stanu drzewostanów, ich poziomu odporności na szkodliwe działanie czynników biotycznych i abiotycznych, a zatem do ich stabilności (wskazującej na szanse przetrwania drzewostanu do wieku dojrzałości rębnej) oraz do ich potencjału produkcyjnego.
- ✚ Trudności z jednoznacznym określeniem przekonujących kryteriów zaliczania drzewostanów różnych stadiów rozwojowych do gospodarstwa przebudowy lasu – przy stosunkowo małej trwałości takiego gospodarstwa – prowadzą do wątpliwości dotyczących wielkości tworzonych gospodarstw, a niekiedy nawet do celowości ich wyodrębniania. Wątpliwości te prowadzą w praktyce do zaostrzenia kryteriów kwalifikowania drzewostanów do gospodarstwa przebudowy, ograniczenia gospodarstwa do drzewostanów przewidywanych do rozpoczęcia lub kontynuowania przebudowy cięciami rębnymi w pierwszym 10-leciu, względnie wskazywania na możliwość realizacji przebudowy w ramach innych gospodarstw, poprzestając tylko na dodatkowym ewidencjonowaniu przebudowywanych drzewostanów.
- ✚ Wiele przesłanek, a szczególnie potrzeba systematycznej realizacji przebudowy drzewostanów oraz konieczność całościowego określenia potrzeb przebudowy w lasach, analizy ich struktury, a także monitorowania zmian w tym zakresie i przebiegu przebudowy w kolejnych dziesięcioleciach, wskazują na potrzebę tworzenia gospodarstwa przebudowy i celowość kwalifikowania do tego gospodarstwa drzewostanów wszystkich klas wieku wymagających przebudowy, a także pełnego rejestrowania zrealizowanej przebudowy. Ponadto, mając na uwadze częste występowanie w lasach zjawisk nieprzewidywalnych (losowych) oraz wzrastający stopień rozpoznania siedlisk, a także zmieniające się cele gospodarki leśnej, należy się liczyć z potrzebą ciągłego prowadzenia przebudowy drzewostanów w przyszłości.
- ✚ Różne koncepcje tworzenia gospodarstwa przebudowy lasu, wyrażające się z jednej strony tworzeniem gospodarstw obejmujących wyłącznie drzewostany, w których projektuje się rozpoczęcie lub kontynuowanie przebudowy w najbliższym 10-leciu, a z drugiej – drzewostany wszystkich klas wieku niespełniające celów gospodarki leśnej, uzasadniają zarówno

podejmowanie głębszych badań dotyczących szczególnie kryteriów zaliczania drzewostanów do gospodarstwa przebudowy oraz zasad regulacji użytkowania głównego w tym gospodarstwie, jak również potrzebę weryfikacji wyników badań w praktyce leśnej, w tym także w praktyce urzędniowej. Ważnym problemem badawczym jest również określenie możliwości wykorzystania wyników badań lasów referencyjnych do ustalania zróżnicowanych składów gatunkowych w ramach typów siedliskowych lasu.

- ✦ Wyraźnego rozdzielenia wymaga przebudowa realizowana w ramach użytkowania rębego (przebudowa całkowita za pomocą cięć rębnych) od przebudowy drzewostanów w ramach użytkowania przedrębego (przebudowa częściowa, np. za pomocą cięć przekształceniowych). Wiąże się to z potrzebą opracowania dla wymienionych sposobów przebudowy zarówno kryteriów zaliczania drzewostanów do gospodarstwa przebudowy, jak również odpowiednich metod regulacji użytkowania głównego włączonych w system regulacji dotyczący całego nadleśnictwa.
- ✦ Przy formułowaniu potrzeb co do zakresu i tempa przebudowy lasu – wiążącej się z dużymi konsekwencjami przyrodniczymi oraz z bardzo wysokimi nakładami finansowymi – w większym stopniu należy uwzględnić znaczenie ekonomicznej stabilności gospodarstwa leśnego. Dlatego decyzje dotyczące zakresu i sposobu przebudowy, a także wielkości etatu przebudowy, podejmowane na etapie prac urzędniowych, powinny być poprzedzone analizą kosztów przebudowy oraz wyznaczeniem – przy decydującej roli nadleśniczego – możliwości realizacyjnych nadleśnictwa w tym zakresie.
- ✦ Z uwagi na nieocenioną rolę lasów górskich w kształtowaniu lokalnego i ponadregionalnego środowiska przyrodniczego przywracanie w górach zgodności biocenozy z biotopem winno być dla leśnictwa zadaniem priorytetowym. Problem należy do bardzo trudnych nie tylko z powodu relatywnie dużego udziału drzewostanów niezgodnych z siedliskiem, ale także ze względu na groźną dla zachowania trwałości lasu niestabilność świerczyn na żyznych siedliskach lasowych i „odporność” na działania przebudowy rozległych olszyn przedplonowych.
- ✦ Przy projektowaniu przebudowy drzewostanów górskich, a także przy okresowym kontrolowaniu efektów tych działań – do czasu opracowania kompleksowych rozwiązań dotyczących gospodarstwa przebudowy – celowe jest uwzględnianie w praktyce, zaproponowanego na Wydziale Leśnym AR w Krakowie, systemu oceny potrzeb przebudowy – klasyfikującego drzewostany pod względem pilności przebudowy na podstawie kombinacji cech wyrażających stopień naturalności oraz stabilność drzewostanu.
- ✦ Równoległe z badaniami dotyczącymi zasad przebudowy lasu celowe jest tworzenie w praktyce leśnej eksperymentalnych gospodarstw przebudowy w nadleśnictwach reprezentujących różne warunki przyrodnicze, w których mogłyby być weryfikowane różne rozwiązania dotyczące kryteriów tworzenia gospodarstw przebudowy i regulacji użytkowania głównego, z uwzględnieniem także specyfiki lasów górskich oraz lasów pozostających pod ujemnym wpływem przemysłowych zanieczyszczeń powietrza.
- ✦ Celowe jest kontynuowanie dyskusji oraz prac dotyczących różnych aspektów przebudowy lasu, w tym także jako drogi do zwiększania i harmonizacji różnych funkcji lasu, m.in. poprzez zorganizowanie następnej (z przykładami terenowymi) konferencji naukowej dotyczącej nie tylko zagadnień związanych z urządzaniem lasu, ale – w możliwie szerokim zakresie – także zagadnień hodowlanych i ekonomicznych.

Przewodniczący Komisji Wniosków
Stanisław Zajączkowski